

VERSLAG VAN DE SIMULTAANTELLING VAN 19/20 OKTOBER 1985

Inleiding

Bij de simultaantelling gehouden op 19 en 20 oktober konden ditmaal 10 telposten bemand worden. De weersomstandigheden, kortweg samen te vatten als "rustig herfstweer", zorgden ervoor dat het weliswaar aangenaam vertoeven was aan de kust, maar ze hebben zeker ook een nadelige invloed gehad op de aantallen vogels. Eigenlijk kan gesteld worden dat alleen de tellers op Schiermonnikoog zich konden verheugen in sterke en gerichte trek. Bij Vlieland en Texel was de trek nog onderhoudend te noemen, bij Huisduinen, de Hondsbossche en Egmond nog net niet vervelend, maar bij de overige telposten was de trek boven zee uitgesproken saai. Voor landvogels scheen het in de Zuidhollandse duinen aanzienlijk interessanter te zijn (Notenkrakers, Pallas' Boszanger e.d.), zoals een teller uit Noordwijk wist mede te delen. Bij een aantal telposten is dan ook niet de verzochte vier uur geteld (van 08.00 tot 12.00 uur). Toch geven de resultaten van genoemde telposten voldoende aanleiding om een aantal soorten (o.m. duikers, Jan van Gent, Rotgans, Eidereend) nader uit te werken.

Waarnemers

De volgende personen werkten aan deze simultaantelling mee: N.Aarts, C.J.Camp-huijsen, G.Davidse, H.Derks, G.Dumay, J.van Dijk, F.van den Ende, F.Geldermans, N.van der Ham, M.Kater, G.Keijl, F.J.Maas, F.de Meijer, R.de Mooy, M.Olthoff, J.den Ouden, A. & K.Ouwerkerk, M.Platteeuw, W.Pompert, O.Roosenschoon, J.Rui-naard, B.Schrieken, P.Soeters, W. & R.van Splunder, F.Vliet, C.van der Vliet, S. & K.Wellinga, R.Witte, J.Zijp.

Overzicht teluren

In tabel 1 staat vermeld hoe de teluren verdeeld waren over de verschillen-de telposten op 19 en 20 oktober 1985.

Tabel 1. Overzicht teluren op beide dagen.

19 oktober 1985

uren	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16	16-17	tot
Schierm.	$\frac{1}{2}$	x	x	x	x	-	-	-	x	x	6 $\frac{1}{2}$
Vlieland	-	x	x	x	x	-	-	-	-	x	5
Texel	$\frac{1}{2}$	x	x	x	x	-	-	-	-	-	4 $\frac{1}{2}$
Huisduinen	-	x	x	x	x	x	x	-	-	-	6
Hondsbossche	x	x	x	x	x	x	x	x	-	-	8
Egmond	-	x	x	x	x	x	-	-	-	-	5
Noordwijk	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-	5
Scheveningen	-	x	x	x	x	-	-	-	-	x	4
Maasvlakte	$\frac{1}{2}$	x	x	x	x	-	-	x	-	-	5 $\frac{1}{2}$
Westkapelle	x	x	x	-	-	-	-	-	-	-	3
											<u>52$\frac{1}{2}$</u>

20 oktober 1985

uren	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16	16-17	tot
Schierm.	-	x	x	x	x	-	-	-	-	-	4
Vlieland	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x	9
Texel	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-	5
Huisduinen	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x	9
Hondsbossche	x	x	x	-	-	-	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	-	-	4
Egmond	-	x	x	-	-	-	-	-	-	-	2
Noordwijk	x	x	x	-	$\frac{1}{2}$	-	-	-	-	-	3 $\frac{1}{2}$
Scheveningen	-	x	x	x	x	-	-	-	-	-	4
Maasvlakte	$\frac{1}{2}$	x	x	x	x	-	-	-	-	-	4 $\frac{1}{2}$
Westkapelle	x	x	$\frac{1}{2}$	-	-	-	-	-	-	-	2 $\frac{1}{2}$
											<u>47$\frac{1}{2}$</u>

Het weer

De eerste dag van de telling kwam de wind bij vrijwel alle telposten uit noordelijke richtingen (variërend van NNW 5-6 B tot O 2 B bij Westkapelle). Op de Waddeneilanden ruimde de wind van NW via N tot NO, aan de Hollandse kust was de wind NO tot ONO en hooguit 2-3 B. Overal was het zicht zeer goed. Bij de telposten ten noorden van de Hondsbossche was het zwaar bewolkt, ten zuiden ervan half bewolkt. De zondag liet bij alle posten een zeer rustig weertype zien, met een hooguit zwakke oostzuidoostelijke wind, vrij zonnig weer (hooguit half bewolkt) en overal zeer goed zicht.

Resultaten

Kort overzicht van de trek gedurende 19 en 20 oktober

Door het nogal rustige weertype verschilde deze simultaan telling sterk van de vorige herfsttelling, toen er een noordwesterstorm stond (met grote aantallen Drieteenmeeuwen en jagers). Nu werden op beide dagen grote aantallen vastgesteld van de Jan van Gent, Rotgans en Eidereend, terwijl ook vrij veel duikers, Zwarte Zeeëenden en Kokmeeuwen opgemerkt werden. Hierbij moet wel aangevend worden dat een en ander voornamelijk vanaf de Waddeneilanden en een paar posten aande Noordhollandse kust waar te nemen was. Bezuiden Egmond stelde de zeetrek namelijk in het algemeen weinig voor. Opvallend waren voorts de flinke aantallen roofvogels die langs de gehele kust gezien werden.

Op zaterdag 19 oktober werden (behalve reeds genoemde soorten) bij Schiermonnikoog veel Kleine Jagers genoteerd (59 W, 25 O en 12 tp in 6 $\frac{1}{2}$ uur). Ook trokken daar de meeste Middelste Zaagbekken langs: 41 W in 6 uur. Bij Westkapelle trokken redelijk veel Kieviten in zuidelijke richting: 219 in 3 uur. Andere steltlopersoorten, de Scholekster en de Steenloper, waren talrijk aanwezig bij Huisduinen, respectievelijk 85 en 100 exemplaren tp. Enkele leuke waarnemingen van deze dag waren:

IJsduiker 1 W, Schierm.
 Geoorde Fuut 1 N, Texel
 Grauwe Pijlstormvogel 1 W, Schierm.
 Vaal Stormvogeltje 1 W, Schierm.
 IJseend 1 man N, Egmond

Middelste Jager 1 Z, 1 N, Noordwijk
 Grote Jager 1 tp, Texel, 2 Z Egmond
 Kleine Alk 2 W, Schierm., 1 Z Egmond.
 Papegaaiduiker 1 O, Schierm.

Op zondag trokken opnieuw bij Schiermonnikoog de meeste Middelste Zaagbekken langs: 203 W in 3 uur. Deze terkgolf zette zich niet door naar de volgende telposten. Bij Vlieland en Texel passeerden de meeste Grote Zeeëenden, respectievelijk 107 W, 11 O in 9 uur en 67 Z, 23 N in 5 uur. Bij Texel werden ook de meeste Drieteenmeeuwen gezien: 57 N in 2 uur. Aan de Hondsbossche vlogen de meeste alkachtigen (Alk of Zeekoet) voorbij: 9 Z en 38 N in 4 uur. Toppereenden werden vooral gezien bij Texel (51 Z, 3 N in 4 uur) en de Hondsbossche (50 N in 2 uur). De meest opvallende waarnemingen van deze dag waren: IJseend 1 man N, Texel
 Middelste Jager 1 N, Hbz, 1 tp, Schev.
 Grote Jager 1 tp Vlieland, 1 Z, Texel
 Gewone Zeehond 1 tp, Schierm.

Bespreking per soort

Roodkeelduiker/Parelduiker - *Gavia stellata/arctica*

Tijdens dit weekend werden er met name in het Waddengebied forse aantallen duikers waargenomen (figuur 1). De meeste exemplaren werden op de westelijke Waddeneilanden gezien, terwijl het dieptepunt bij Scheveningen werd bereikt. De verplaatsingen vonden zowel op 19 als op 20 oktober plaats. Er werden twee Parelduikers herkend (beide tp) en 121 Roodkeelduikers.

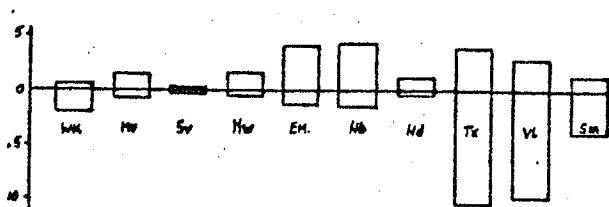
Tabel 2. Waargenomen aantallen duikers per telpost.

	Sm	Vl	Tx	Hd	Hbz	Em	Nw	Sc	Mv	Wk	tot
duiker spec.	44	169	76	30	59	39	17	2	21	14	471
Roodkeelduiker	8	24	66	-	20	1	-	1	1	-	121
Parelduiker	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2

In figuur 1 zijn de uurgemiddelden aan duikers bij de verschillende posten weergegeven. Bij Schiermonnikoog overheersten westelijk vliegende duikers sterk, terwijl meer naar het westen (Texel en Vlieland) het aantal oostvliegers ook begint toe te nemen. Dit wordt echter nog grotendeels gecompenseerd door de toename van west- en zuidwaarts vliegende vogels. Aan de Hollandse kust is grofweg het omgekeerde te zien, met naar het noorden toe steeds grotere aandelen noordwaarts vliegende duikers. Bij Huisduinen wordt dit beeld verstoord, waarschijnlijk door de aanwezigheid van de zandplaat de Razende Bol.

Het bovenstaande doet vermoeden dat de duikers in een vrij breed front uit het NO ons land bereiken en vervolgens naar een gebied vliegen, wat ongeveer ten westen van Vlieland en ten noorden van de Hondsbossche ligt. Dit vermoeden wordt nog versterkt door het feit dat er ten zuiden van Egmond

slechts geringe verplaatsingen werden waargenomen.

Figuur 1. Aantallen duikers per uur per telpost, boven de x-as noordvliegers, onder de x-as zuidvliegers.

Jan van Gent - *Sula bassana*

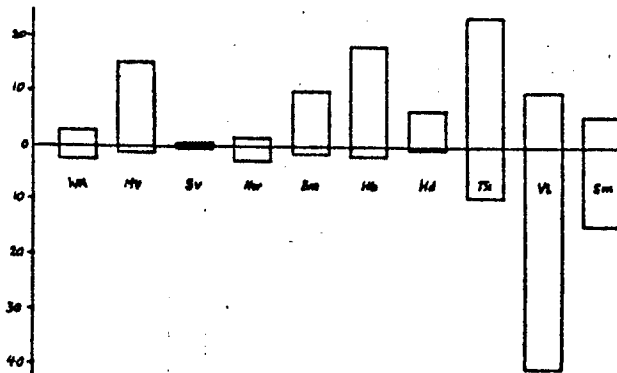
In het Waddengebied was deze soort zeer nadrukkelijk aanwezig, terwijl aan de Hollandse kust de aanwezigheid van telpost tot telpost sterk varieerde. Bij de Maasvlakte werden op 20 oktober 136 exemplaren noordwaarts geteld in 4 uur, gedurende dezelfde periode passeerden slechts 4 Jan van Genten (2 Z, 2 N) Scheveningen en 29 (21 Z, 8 N) Noordwijk. Bij de drie Noordhollandse telposten werd, evenals aan de Maasvlakte, een duidelijke noordwaartse verplaatsing waargenomen (20 oktober: Egmond 12 Z, 70 N; Hbz 23 Z, 218 N; Huisduinen 9 Z, 93 N). Ook hier komt weer de invloed van de Razende Bol naar voren, welke lagere aantallen bij Huisduinen teweeg brengt in verhouding met de Hondsbossche en Texel.

Tabel 3. Aantallen Jan van Genten per telpost.

	Sm	Vl	Tx	Hd	Hbz	Em	Nw	Sc	Mv	Wk	tot
noord	53	140	230	93	218	70	11	3	154	13	985
zuid	137	570	91	9	23	12	25	2	14	14	897
tp	46	513	2	141	1	-	3	12	-	-	718

In het Waddengebied vindt de grote ommekeer in vliegrichting plaats. Voor Texel vliegt nog het merendeel naar noord, terwijl bij Vlieland de meeste vogels westwaarts vlogen, hetgeen ook voor Schiermonnikoog, met kleinere aantallen, het geval was.

Verrassend is, dat op Schiermonnikoog, Vlieland en Texel op 19 oktober vergeijkbare aantallen werden waargenomen, terwijl op 20 oktober op Vlieland veel grotere aantallen werden vastgesteld dan op beide andere posten. Ook

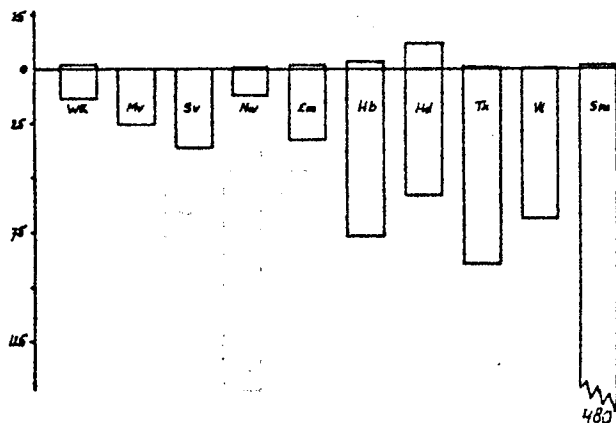

Figuur 2. Aantallen Jan van Genten per uur per telpost, boven de x-as noordvliegers, onder de x-as zuidvliegers.

verbleven er de gehele dag fouragerende groepen (maximaal 105 exemplaren) voor de kust van Vlieland. Dit feit, samen met het gegeven dat er in de week van de simultaantelling in het Eijerlandse Gat (tussen Texel en Vlieland) regelmatig honderden fouragerende Jan van Genten werden waargenomen (mond. med. F.J.Maas), kan het verschil in vliegrichting langs de Nederlandse kust goed verklaren.

Rotgans - *Branta bernicla*

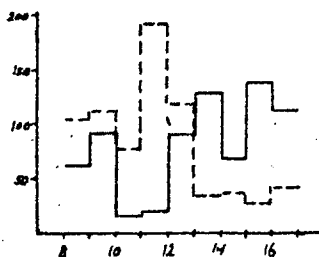
Dit jaar werd er van de Rotgans een massale aankomst waargenomen. Op zaterdag 19 oktober werd op de meeste posten trek van enkele tientallen per uur vastgesteld. Alleen bij Texel (c. 70 per uur) en Schiermonnikoog (c. 150 per uur) lagen de aantallen hoger. De zondag (20 oktober) leverde een totaal ander beeld. Bij Schiermonnikoog werden in slechts 4 uur 3894 Rotganzen waargenomen, hetgeen een zeer sterke passage doet vermoeden. Bij Vlieland en Texel werden geringere aantallen gezien (respectievelijk 755 en 518 exemplaren), waarbij opviel dat een groot deel van deze vogels uit zee kwam. Ongetwijfeld waren dit dan ook andere vogels dan die bij Schiermonnikoog werden geteld. Bij de drie posten in het Wadengebied passeerden de grootste aantallen in de ochtend. Bij Huisduinen daarentegen (791 exemplaren) werden de grootste aantallen in de middag waargenomen en aan de Hondsbossche werden tijdens één middaguur 532 exemplaren geteld. Ten zuiden van de Hondsbossche lagen de aantallen veel lager (figuur 3), maar dit wordt zeker ook veroorzaakt, doordat er op deze posten alleen in de ochtend is waargenomen. Figuur 4 laat de dagritmiek van de langstreckende Rotganzen op 20 oktober

Figuur 3. Aantallen Rotganzen per uur per telpost, boven de x-as noordvliegers, onder de x-as zuidvliegers.

zien, hetgeen duidelijk illustreert, dat in het Waddengebied de trekpiek inderdaad in de ochtend viel, terwijl die langs de Hollandse kust juist in de middag viel waar te nemen.

Uit een beschouwing van tabel 4, waarin de aantallen waargenomen Rotganzen per telpost staat weergegeven, blijkt dat er minimaal zo'n 4000 vogels in het Waddengebied zijn aangekomen, die niet direct doorgetrokken zijn.

Figuur 4. Aantal Rotganzen per klokuur op 20 oktober voor:

Vlieland: -----
 Huisduinen: —————

De waarnemingen vanaf de westelijke Waddeneilanden laten zien dat ten minste een deel van de in de Waddenzee arriverende Rotganzen over zee het gebied bereikt. Een belangrijk deel van de vogels doet het Waddengebied mogelijk niet eens aan, wat zou kunnen blijken uit het feit dat veel vogels bij Texel zeer ver uit de kust vlogen en dat er bij Huisduinen ook veel trek zuidwaarts werd gezien.

Tabel 4. Aantallen Rotganzen per telpost.

	Sm	Vl	Tx	Hd	Hbz	Em	Nw	Sc	Mv	Wk	tot
noord	20	1	3	183	38	17	3	-	-	13	278
zuid	5044	971	862	860	926	226	105	291	257	80	9622
tp	-	-	-	402	2	1	-	-	-	-	405

De 4000 vogels die dit weekend zeker in het Waddengebied zijn aangekomen representeren ongeveer 10% van het maximum aantal Rotganzen dat ooit tegelijkertijd in dit gebied vertoeft. De verder doortrekkende vogels lijken voor een groot deel de Noordzee over te steken naar de in Engeland gelegen overwinteringsgebieden, wat verklaren zou waarom de aantallen naar het zuiden toe zo sterk afnemen. Naar de Zeeuwse Delta vliegt maar een gering aantal vogels, ten zuiden daarvan, bij Westkapelle, werden helemaal geen aantallen van betekenis meer gezien.

Eidereend - *Somateria mollissima*

Uit tabel 5 blijkt duidelijk het enorme verschil in aantallen Eiders tussen Schiermonnikoog en de rest van Nederland. Schiermonnikoog was dan ook de enige telpost waar echt gerichte trek plaats vond met zo'n 90% van de waargenomen vogels westwaarts vliegend. De aantallen van Vlieland en Noordwijk werden voornamelijk veroorzaakt door groepen Eiders die ter plaatse verbleven (bij Noordwijk maximaal 80 tp op 19 oktober, bij Vlieland maximaal 74 tp op beide dagen). Bij Schier werd daarentegen geen enkele Eidereend ter plaatse genoteerd.

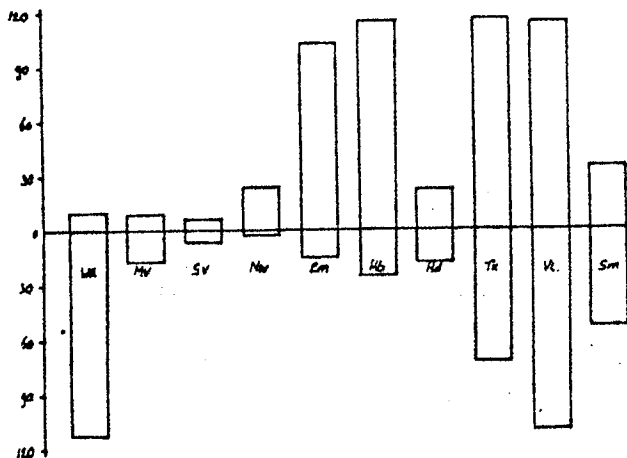
Tabel 5. Aantallen Eidereenden per telpost.

	Sm	Vl	Tx	Hd	Hbz	Em	Nw	Sc	Mv	Wk	tot
	14404	442	70	295	180	111	671	27	45	19	16264

De trek was hier het sterkst op 20 oktober met in 4 uur tijd 8803 exemplaren west en 1422 oost. Over beide dagen bedroeg de verhouding man:vrouw 1.3:1 (op zaterdag werden meer mannetjes gezien, de verhouding bedroeg toen 2:1). Omdat bij Vlieland, Texel en Huisduinen geen grote aantallen Eidereenden gezien werden, moeten de vogels snel na het passeren van Schiermonnikoog de Waddenzee ingevlogen zijn om daar de bekende overwinteringsgebieden op te zoeken (cf. Platteeuw 1985).

Zwarte Zeeëend - *Melanitta nigra*

Bij Schiermonnikoog verbleven in tegenstelling tot bij de Eidereend wel grote aantallen Zwarte Zeeëenden ter plaatse. Op 19 oktober waren dat er 402 en op 20 oktober zelfs 1000, zodoende een belangrijk aandeel uitmakend van het totaal aldaar waargenomen aantal (tabel 6). Van de overige telposten werden alleen bij Huisduinen nog flinke aantallen ter plaatse genoteerd (150 op 20 oktober). Uit figuur 5 komt duidelijk naar voren dat in het westelijk Wadden-

Figuur 5. Aantallen Zwarte Zeeëenden per uur per telpost, boven de x-as noordvliegers, onder de x-as zuidvliegers.

gebied de meeste Zwarte Zeeëenden langs vlogen en blijkt bovendien dat van gerichte trek geen sprake was. Bij Vlieland en Texel was twee dagen lang het heen en weer vliegen troef. De grootste uurtotalen werden genoteerd bij Vlieland en bedroegen voor 19 oktober 613 W en 126 O en op 20 oktober 326 W en 277 O.

Tabel 6. Aantallen Zwarte Zeeëenden per telpost.

Sm	Vl	Tx	Hd	Hbz	Em	Nw	Sc	Mv	Wk	tot
2324	3169	1838	850	1675	821	229	99	258	680	11943

In Noord-Holland was de overheersende vliegrichting noordwaarts, met de grootste uurtotalen aan de Hondsbossche (maximaal 226 N op 20 oktober). Verder werden alleen bij Westkapelle nog redelijke aantallen Zwarte Zeeëenden gezien (19 oktober: 486 Z in 3 uur).

Kleine Jager - *Stercorarius parasiticus*

Zoals uit tabel 7 blijkt, werden alleen bij Schiermonnikoog, zeker voor de tijd van het jaar, veel Kleine Jagers waargenomen. Deze parasiteerden daar op de grote groepen meeuwen, die zich voor de kust ophielden. Omdat de jagers nogal heen en weer vlogen, bestaat enige onduidelijkheid over de werkelijke aantallen. Het grootste uurtotaal bedroeg 27 exemplaren (op 19 oktober: 15 W en 21 O).

Tabel 7. Aantallen Kleine Jagers per telpost.

Sm	Vl	Tx	Hd	Hbz	Em	Nw	Sc	Mv	Wk	tot
125	9	13	12	9	3	3	1	1	-	176

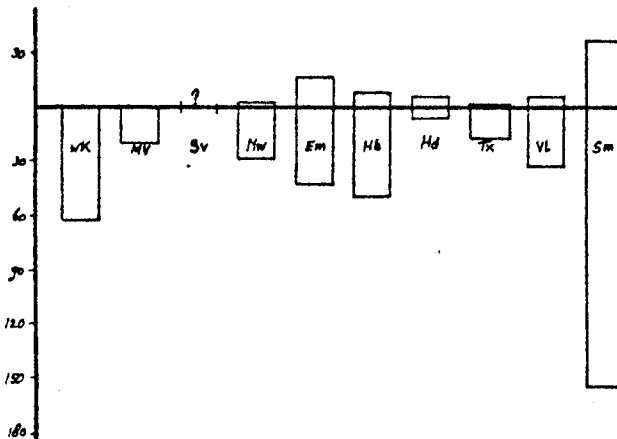
Kokmeeuw - *Larus ridibundus*

Uit tabel 8 blijkt dat de meeste Kokmeeuwen werden gezien bij Schiermonnikoog en wel met name op 19 oktober in de ochtend: 936 W en 194 O in 4½ uur. Verder was er alleen bij Westkapelle enige zuidwaartse trek merkbaar: 337 exemplaren Z in 3 uur.

Tabel 8. Aantallen Kokmeeuwen per telpost.

Sm	Vl	Tx	Hd	Hbz	Em	Nw	Sc	Mv	Wk	tot
2158	517	154	214	755	424	282	?	196	395	5095

Op zondag vond, behalve bij Schiermonnikoog (626 W en 156 O in 4 uur), ook bij Vlieland (441 W in 9 uur), de Hondsbossche (386 Z in 4 uur) en Egmond (248 Z in 2 uur) enige trek van Kokmeeuwen plaats. Het merendeel van de waargenomen vogels was adult. De gemiddelde aantallen noord/oost- en zuid/westwaart vliegende vogels per uur per telpost staan weergegeven in figuur 6. In vergelijking met de simultaantelling van 22 en 23 oktober 1983, die onder vrijwel gelijke omstandigheden plaats vond (Maas en Den Ouden 1983), was deze Kokmeeuwenverplaatsing van een veel geringere omvang.

Figuur 6. Aantallen Kokmeeuwen per uur per telpost, boven de x-as noordvliegers, onder de x-as zuidvliegers.

Roofvogels - *Accipitridae/Falconidae*

Tijdens de simultaantelling werden tamelijk ongebruikelijke aantallen roofvogels waargenomen. Deze vogels zijn ondergebracht in tabel 9.

Tabel 9. Waargenomen aantallen roofvogels per telpost.

	Sm	Vl	Tx	Hd	Hbz	Em	Nw	Sc	Mv	Wk	tot
Bl.Kiek.	1	1	1	2	1	-	-	2	-	-	8
Sperwer	-	1	-	-	1	5	-	-	-	12	19
Buizerd	-	3	-	18	1	6	-	-	-	1	29
Ruigp.b.	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Smejleken	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	<u>3</u>
											60

Literatuur

Maas, F.J. & Ouden, J.den 1983. Verslag van de simultaantelling gehouden op 21, 22 en 23 oktober 1983. Meded. CvZ 6 (2): 7-16.

Platteeuw, M. 1985. Eidereend. In: Schekkerman, H. (ed.). De trek over zee gedurende de tweede helft van 1983. Club van Zeetrekwaarnemers, Castricum.

Frits-Jan Maas

Rozendijk 24

1791 PE DEN BURG (TEXEL)

Jan den Ouden

Postbus 53153

1007 RD AMSTERDAM